ויקהל ג

א. בפסוק[1] „ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה" מפרש רש"י: חור, בנה של מרים הי'.

וצריך להבין: חור כבר נזכר בתורה לעיל (בס"פ בשלח[2]) במלחמת עמלק (ומשה ואהרן וחור עלו ראש הגבעה, ואהרן וחור תמכו בידיו (של משה)), וכן בס"פ משפטים[3] — שם מסופר דכשעלה משה להר, אמר אל הזקנים „אהרן וחור עמכם גו'" — ובשני המקומות פרש"י דחור „בנה של מרים הי'"[4]; וא"כ למה לי' לרש"י לחזור על כך בפרשתנו[5]?

במפרשים[6] ביארו כוונת רש"י, ד„קשה הלא אין דרך לייחס את האדם רק אל אביו כמו שייחס את אהליאב[7] ולמה ייחס את בצלאל אחר חור אבי אביו אלא בודאי כי חור (להיותו בנה של מרים) הי' עיקר ייחוס של בצלאל ולכך מייחסו אותו אחריו".

אבל לכאורה אין זה תירוץ מספיק, כי:

א) בפרשתנו מסופר ע"ד דיבור משה אל בני ישראל (אודות מינוי בצלאל וכו'), אבל כבר לעיל בפ' תשא[8] מפורשים אותם הדברים בדברי ה' אל משה — „וידבר ה' אל משה גו' ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה

---

1) פרשתנו לה, ל.
2) יז, י. שם, יב.
3) כד, יד.
4) וכ"ה גם בפרש"י תשא לב, ה „חור בן אחותו".

ולהעיר מהשינוי בלשון רש"י: בפ' בשלח שם מסיים (בקיצור) „וכלב בעלה" (אלא שבדפוס ראשון ושני ועוד ליתא תיבות אלו), ובפ' משפטים שם מסיים — „ואביו כלב בן יפונה (ומוסיף ראי') שנאמר (דה"א ב, יט) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור, אפרת זו מרים כדאיתא בסוטה (יא, סע"ב)". ואכ"מ.

5) יש מפרשים (קיצור מזרחי ועוד), שהטעם שהוצרך רש"י לכתוב כאן ש„חור" הוא בנה של מרים — כי בכתוב זה יש הכרח לכאורה לומר שאינו חור בן מרים. שהרי בעלה של מרים הי' כלב בן יפונה (ראה הערה הקודמת), ובעת שילוח המרגלים הי' בן ארבעים שנה (יהושע יד, ז) — „ואיך יתכן שבתוך מ' שנה יוליד את חור וחור את אורי ואורי את בצלאל ושיהי' כבר בצלאל האומן הגדול כו'" (וראה השקו"ט בראש"ם, גו"א ועוד כאן), והי' אפשר לטעות שחור זה אינו חור בן מרים (ע"ד פי' הראב"ע תשא (לא, ב) שכלב בעלה של מרים אינו כלב בן יפונה) — ולכן הוכרח רש"י לפרש שחור בן מרים הי'.

אבל [נוסף לזה שגם על פי' זה קשה (כדלקמן בפנים) מדוע לא פירש זה רש"י לעיל בפ' תשא עה"פ „בצלאל בן אורי בן חור"* — הנה] דוחק גדול לומר כן, כי בפרש"י אין כל רמז אפילו לכל שקו"ט זו, ובפרט שעדיין לא למדנו (בכתוב או בפרש"י) אודות שנות כלב וכו'. והרי רש"י לא עמד על קושיא כזו גבי יהודה (כהראב"ע וישב לח, א) — ראה רא"ם ועוד כאן.

6) גו"א. ועד"ז בדברי דוד. ועוד.
7) לקמן פסוק לד.
8) לא, א־ב.

---

*) בקיצור מזרחי שם חי' ד„רמז בזה שא"ל משה לישראל שאל ירע בעיניהם על שהי' בצלאל יניק כו' שזכות אבי אביו עשה לו כו'" (וראה גם הואיל משה (באר היטב) כאן). אבל צ"ע, כי מכיון שלפירושו יש צורך לשלול הטעות שחור זה אחר הי' — הו"ל לרש"י לבאר זה לעיל בפ' תשא (כהראב"ע שבפנים ההערה). ועוד.

יהודה", ושם לא פירש רש"י כלום. ואם קשה לרש"י מדוע מייחס את בצלאל אחרי אבי אביו — הו"ל לפרשו לעיל בפ' תשא[9]?

ב) אף את"ל ש„חור הי' עיקר ייחוס של בצלאל", מהו הכרחו של רש"י שזה שהכתוב מייחסו לחור הוא להיותו בנה של מרים (שלא נזכר בכתוב) — והלא אפ"ל בפשטות, שזהו מפני מעלתו של חור עצמו.

וכדמוכח משני המקומות הנ"ל גודל מעלתו של חור — (א) רק אהרן וחור עלו עם משה בעת מלחמת עמלק (ובפרט ע"פ פרש"י שם[10] „מכאן לתענית שצרי־כים שלשה לעבור לפני התיבה כו'" — וחור הי' אחד מהשלשה); (ב) בעליית משה להר אמר „אל הזקנים . . אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם" — הרי שגדלה מעלתו של חור (אפילו) על שבעים הזקנים.

עוד זאת: בפרש"י לעיל[11] מובא שב־עת עשיית העגל הי' חור מוכיח את בני ישראל והרגוהו, כלומר: (א) בעת ש־אהרן השתדל רק לדחות את בנ"י[12] — הנה חור „הי' מוכיחם", (ב) ומשום זה נהרג, היינו העילוי דמסירת נפש על קדוש השם.

וא"כ, מנ"ל לרש"י לחדש שכוונת ה־כתוב היא לייחס את בצלאל ל(חור להיותו בן) מרים — ולא[13] לחור עצמו[14]?

ב. ויש לומר, שפרש"י „חור בנה של מרים הי'" אינו דיבור בפ"ע, אלא הוא התחלת פרש"י שלאח"ז על הפסוק[7] „ול־הורות נתן בלבו הוא ואהליאב בן אחי־סמך למטה דן", וז"ל: ואהליאב[15], משבט דן מן הירודין שבשבטים מבני השפחות והשוהו המקום לבצלאל למלאכת ה־משכן והוא מגדולי השבטים לקיים מה שנאמר[16] ולא נכר שוע לפני דל.

כלומר: כוונת הכתוב בהזכרת יחוסם של בצלאל ואהליאב היא להדגיש הרי־חוק שביניהם, שבצלאל הוא „מגדולי ה־שבטים" ואהליאב „מן הירודין שבשב־טים" — ומכל מקום „השוהו המקום ל־בצלאל"; ומטעם זה מדגיש הכתוב „בן חור", ופרש"י „בנה של מרים הי'" — „להודיע[17] גודל יחוסו מגדולי היחס וה־

9) בגו"א כ' שפרש"י זה בא בהמשך לפרש"י לפנ"ז (פרשתנו לה, כז) שהנשיאים נתעצלו בנדבת המשכן ולכן „נחסרה אות משמם", משא"כ בצלאל שמסר נפשו על המלאכה (כפרש"י לקמן לז, א) הכתוב מייחסו. אבל אינו מובן: מכיון שהכתוב מייחסו כן גם בפ' תשא — מנ"ל לרש"י שזהו הטעם לייחוסו כאן? ועוד.

10) בשלח יז, י.

11) תשא לב, ה ד"ה ויאמר.

12) רש"י שם, ב. שם, ה.

13) ראה גם תנחומא (פרשתנו ד) ושמו"ר (פרשתנו פמ"ח, ג) „מה צורך לחזור להזכיר כאן (חור) כו'". וצע"ק בכמה מפרשי רש"י שפירשו כן כוונת רש"י כאן. וראה הערה הבאה.

14) ע"ד הדרוש וההלכה י"ל שכוונת רש"י לתרץ: מכיון שבנ"י הרגו את חור במעשה העגל, איך יתכן להדגיש לבנ"י שמו של חור (ובפרט בקשר לעשיית המשכן שהוא כפרה על חטא העגל — נסמן לקמן הערה 40)? ע"ד האיסור להזכיר ל־בע"ת מעשיו הראשונים (משנה ב"מ נח, ב). ומתרץ, שהזכרת חור כאן היא רק כדי לייחסו למרים (משא"כ בפ' תשא שאין קושיא זו). וראה עד"ז ב־מלאכת הקודש על פרש"י כאן. ולהעיר גם מצידה לדרך (בסופו) ופני דוד (להחיד"א) כאן.

15) ע"פ המבואר בפנים תומתק הגירסא בדפוס ראשון ושני וכת"י רש"י שתח"י, שהד"ה של רש"י הוא „אהליאב" (לא — ואהליאב, כלשון הכתוב) — להדגיש שאי"ז העתקת לשון הכתוב, אלא זהו לשון רש"י, ובא בהמשך לד"ה חור.

16) איוב לד, יט.

17) משכיל לדוד פרשתנו כאן.

מעלה בין מצד האב בין מצד האם שבזה מתקיים טפי מ"ש . . ולא נכר שוע וכו'".

[ויש לומר שזהו גם בהתאם למ"ש ב־נוגע לאהליאב „מן הירודין שבשבטים מבני השפחות", היינו שפחיתותו שייכת ליחוס האם, ולכן מסתבר לומר, שגודל היחוס של בצלאל הוא (לא רק מצד ה־אב אלא גם) מצד האם].

ועפ"ז מתורץ מדוע לא פרש"י עה"פ „בצלאל גו' בן חור" שבפ' תשא דחור בנה של מרים הי' — כי בפ' תשא אפשר לומר בפשטות, שהכתוב רוצה לייחס את בצלאל לחור מצד מעלותיו של חור המפורשות בכתוב (ובפרש"י) כנ"ל ס"א: ורק בפרשתנו, שבה עיקר הכוונה היא להדגיש ש„לא נכר שוע לפני דל", מוסיף רש"י שהיחוס לחור בא לתאר מעלת יחוסו של בצלאל (גם) מצד ה־אם[18], כנ"ל.

אלא שעדיין השאלה במקומה עומ־דת: גם אודות אהליאב כבר נאמר לעיל בפ' תשא[19] (בדיבור ה' אל משה) — „ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן", ושם לא פירש רש"י כלום. ואת"ל שכוונת הכתוב בהזכרת יחוסו של בצלאל ואהליאב היא להדגיש הענין ד„לא נכר שוע לפני דל" — הו"ל לרש"י לפרש זאת לעיל בפ' תשא [ואמנם כן הוא במדרש[20] (שהוא מקורו, לכאורה, של פרש"י זה), שתוכן ענין זה („שגדול וקטן שוין לפני הקב"ה") הובא לעיל על הפסוקים דפ' תשא].

ועכצ"ל שכ"ה דרך הכתובים לייחס אדם אחרי אביו ושבטו ואין הכרח לומר (ע"ד הפשט) שכוונת הכתוב בפ' תשא היא ללמד ד„לא נכר שוע לפני דל" — וא"כ מהו הקושי בפשטות הכתובים ד־פרשתנו שהכריח את רש"י לפרש שה־כוונה כאן היא „לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל"?

ג. ונראים דברי הלבוש[21], שקשה ל־רש"י השינוי בלשון הכתובים, דלמעלה (בפ' תשא[19]) כתיב ואני הנה נתתי אתו את אהליאב וגו' ואתו י"ל פירושו שנתנו אתו (את — הטפל) לשרתו במלאכה זו לא שיהי' ראש אומנים כמותו, אבל בפרשתינו אומר משה להורות נתן בלבו הוא ואהליאב משמע שיהא שוה לבצל־אל בהוראת מלאכה זו לאומנים, שיהא ראש כמוהו, לכך פרש"י כאן (דוקא) אהליאב משבט דן כו' לקיים מה שנאמר לא נכר שוע לפני דל[22].

אבל עדיין אינו מובן:

מהו ההכרח דזה שהשוה המקום את אהליאב לבצלאל הוא „לקיים מה ש־

---

18) ולהעיר שבמרים מודגשת מעלת זכות משפחה העוברת לדורות שלאח"ז — „ויעש להם בתים" (שמות א, כא ובפרש"י). וראה גם תנחומא (פרשתנו ד בסופו). שמו"ר פרשתנו (פמ"ח, ד). וראה משכיל לדוד ובאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן.

19) לא, ו.

20) תנחומא תשא יג (בסופו). שמו"ר פ"מ, ד. — ובשניהם לא הובא הכתוב „ולא נכר שוע גו'". וראה תו"ש תשא שם אות יד. וש"נ.

21) בתי' הב' (על פרש"י באהליאב"). וראה גם יריעות שלמה (מהרש"ל) ודברי דוד כאן. — תי' הא' שבלבוש (בפרש"י חור) אינו ע"ד הפשט. וראה גם מה שהקשה עליו בצידה לדרך כאן.

22) אלא שצע"ק דא"כ הו"ל לרש"י להעתיק בהד"ה גם תיבת „הוא (ואהליאב)". וראה דבק טוב כאן. וי"ל ע"פ הנ"ל ס"ב (והערה 15) שא"י"ז ד"ה חדש אלא המשך פרש"י שלפנ"ז.

*) וע"פ הנ"ל ס"ב — ה"ז תירוץ גם בנוגע לפרש"י בחור.

נאמר ולא נכר שוע לפני דל", וזהו ה־טעם שהכתוב מדגיש יחוסם — הרי אפשר לומר בפשטות, שהסיבה לכך ש־שניהם נבחרו להורות ולפקח על מלאכת המשכן היא מפני גודל חכמתם, והיינו דזה שאהליאב שוה לבצלאל „בהוראת מלאכה זו לאומנים ויהא ראש כמוהו"[22] הוא מפני ששווה לבצלאל ב„חכמת לב" [ואדרבה: למאי נפק"מ ענין של יחוס כאשר מדובר אודות ענין הדורש „חכמת לב"?].

ועפ"ז מנ"ל לרש"י לחדש שטעם השוואתם הוא „לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל"[23] [והרי זה שהכתוב מייחסם כו' אינה קושיא כלל, שכ"ה דרך הכתובים (וכבנדו"ד גופא, שהכתוב מייחסם גם לעיל בפ' תשא), כנ"ל]?

לכאורה אפשר לתרץ, כי מאריכות לשון הכתוב כאן מוכח שבצלאל הי' העיקר[24] [היינו שנוסף לזה שבפ' תשא[25] מאריך הכתוב רק אודות בצלאל ומוכח שהוא לבדו הי' ראש כל האומנים, הנה גם מהכתובים דפרשתנו משמע שבצלאל הי' העיקר], שהרי בתחילה יש אריכות בכתוב אודות מעלת בצלאל — „ראו קרא ה' בשם בצלאל גו' וימלא אותו רוח אלקים בחכמה גו' ולחשוב מחשבות גו' ובחרושת אבן גו' בכל מלאכת מח־שבת"[26], ורק אח"כ ממשיך בכתוב[27] „ול־הורות נתן בלבו הוא ואהליאב גו' מלא אותם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש גו'", ומשמע מזה[28], שחכמת בצלאל גד־לה משל אהליאב. וא"כ קשה מדוע השווה אותם לענין הוראת המלאכה? ו־לכן פירש"י שהוא כדי „לקיים מה ש־נאמר ולא נכר שוע לפני דל".

אבל עפ"ז אינו מובן לאידך גיסא: אם חכמת בצלאל אמנם גדלה משל אהליאב — כיצד ניתן להשוותם אך ורק כדי לקיים „ולא נכר שוע לפני דל"? הרי כשם שאין לישא פנים לעשיר מפני עושרו, כך אין מקום לישא פנים לדל כשאינו ראוי לכך — רק כדי להשוותו לעשיר!

גם צריך להבין:

א) מדוע יש צורך להדגיש את הענין ד„לא נכר שוע לפני דל" על ידי השוואת בצלאל ואהליאב (ובפרט שהחי־לוק ביניהם הוא לא בענין של „שוע" ו„דל" בפשטות אלא בענין היחוס) — כאשר תוכן הענין ד„לא נכר שוע לפני דל" מפורש בכתוב לפנ"ז, ובקשר ל־עשיית המשכן — הציווי דמחצית השקל, שמפורש בו[29] „העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט"? (ובפרט שהיו שתי נתינות של מחצית השקל (אחת לתרומת האדנים ואחת לקנות מהם קרבנות ציבור[30]) אשר בלשון רש"י[31] — „הושוו בהם עניים ועשירים").

---

*22) ל' הלבוש שם.

23) ולכאורה דוחק לומר דכוונת רש"י ב־„השוהו המקום לבצלאל" היא, שהטעם שהקב"ה נתן לו חכמה כזו כמו דבצלאל [כפשטות הכתובים (תשא לא, ג: ו. פרשתנו לה, לד־לה) שלא היתה בהם חכמה זו מצד טבעם אלא ניתנה להם ע"י הקב"ה במיוחד] — הוא כדי „לקיים מש"נ ולא נכר שוע לפני דל".

24) ראה דבק טוב כאן. וראה גם משכיל לדוד ועוד.

25) לא, ב־ה.

26) לה, ל־לג.

27) שם, לד ואילך.

28) וגם בפסוק „להורות" גופא מדגיש „נתן בלבו", אלא שאח"כ ממשיך „הוא ואהליאב" (כדיוק הדבק טוב כאן).

29) תשא ל, טו.

30) רש"י תשא שם (וראה גם רש"י ר"פ תרומה).

31) תשא שם.

ב) מהו דיוק לשונו של רש"י "לקיים מה שנאמר כו'" – לשון בלתי רגיל ב־פירוש רש"י[32], והל"ל "כמו שנאמר", "וזהו דכתיב" וכיו"ב.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

כוונת רש"י היא לתרץ (לא רק הטעם ש"השוהו המקום לבצלאל", אלא גם) סיבת השינוי בלשון הכתוב בין ציווי השם למשה ודברי משה לבנ"י: בציווי השם לא הודגשה השוואת אהליאב ל־בצלאל, ודוקא בדברי משה לבנ"י מפו־רש "ולהורות גו' הוא ואהליאב גו'".

ואף שמצינו[33] כמה פעמים בתורה ש־לא נפרטו כל פרטי הציווי הן בדברי ה' למשה והן בדברי משה לבנ"י (ובמקו־מות רבים מעיקרא לא נאמר בתורה אלא אחד מהם בלבד, או ציווי השם או דברי משה לבנ"י) – כי פשיטא שמשה רבינו מסר כל ציוויי השם לבנ"י, ואשר כל מה שאמר לבנ"י בשם ה' נצטווה על זה –

שאני בנדו"ד, שאין המדובר בהוספת פרט בלבד, שאז אפשר לתרץ שהכתוב לא חש לפרטו שתי פעמים, אלא בשינוי בתוכן: בפ' תשא[19] נפרט שמו של אהליאב רק ביחד עם שאר חכמי לב ("ואני הנה נתתי אתו את אהליאב גו' ובלב כל חכם לב גו'"), דאף שזה שנפרט בפני עצמו מורה על מעלתו לגבי שאר חכמי לב[34], אין הכרח לומר שיהא שווה לבצלאל ועד שיחשב "ראש כמוהו" (ואדרבה, מזה משמע ש"קרוב" הוא יותר ל"כל חכם לב"); ואילו מה־ציווי "ולהורות גו' הוא ואהליאב גו'" בפרשתנו משמע שהיו שניהם שווים בהוראת המלאכה. ומכיון שכן, למה לא נאמר ענין זה תיכף בציווי השם בפ' תשא (והרי השמטה זו נותנת מקום ל־טעות שאין אהליאב שווה לבצלאל)?

ומזה למד רש"י, שהדגשה זו של השוואת אהליאב לבצלאל הו"ע השייך בעיקר רק לגבי ידיעת בני ישראל, משא"כ בגוף ועצם ציווי השם אינו נוגע (כ"ב).

וזהו שכתב רש"י "ואהליאב משבט דן כו' לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל" – ומדייק "לקיים מה שנאמר" (ולא כתב "וזהו דכתיב" וכיו"ב): אין כוונת רש"י שהטעם שציווה הקב"ה להשוות אהליאב לבצלאל הוא מפני ש"לא נכר שוע גו'" – כי פשיטא שעיקר החשיבות במינוי ראשי אומנים הוא מפני היותו "איש חכם לב . . לדעת לעשות את כל מלאכת עבודת הקודש"[35] ותו לא[36] (ואם אינו בגדר זה לא יועיל הטעם ד"לא נכר גו'" למנותו ראש), והיינו, דזה שהקב"ה ציווה למנות שניהם כראשים בהוראת המלאכה הוא אך ורק מפני שהי' בהם השתוות שבגללה ראוי אהליאב להיות שוה לבצלאל בזה[37]: אלא שבנוגע לבני ישראל הי' כאן ענין נוסף, שהי' צורך לקיים (דהיינו לתת "קיום" ותוקף – ע"ד

---

32) אף שנמצא במקומות אחדים (ראה לדוגמא רש"י וישב לז, יד).

33) ראה רמב"ן וארא ט, יח. בא י, ב. יא, א. ועוד. וראה לקו"ש חי"ג ע' 72.

34) ראה רא"ם ועוד בפרש"י שם ד"ה ובלב כל חכם לב.

35) ל' הכתוב פרשתנו לו, א.

36) להעיר מראב"ע תשא לא, א.

37) אף שמובן שבצלאל הי' גדול בחכמה מאהליאב (כדמוכח מהמשך הכתובים כנ"ל) – מ"מ נתמנו שניהם "להורות" מחמת צד השווה שבהם במעלתם על כל שאר חכמי לב. וראה הנסמן בהערה 34.

קיימו וקבלו[38], שטר שנתקיים בחותמיו) אצל בני ישראל תוכן הענין ד„לא נכר גו'" (כדלקמן), ולכן הדגיש משה לבנ"י את השוואתם של בצלאל ואהליאב למרות גודל ריחוקם בענין היחוס.

ה. ביאור הענין:

בענין נדבת המשכן מצינו שהיתה לפי ערך מה שהי' לכאו"א מבנ"י, בלשון רש"י[39] — „לא היתה יד כולם שוה בה אלא איש איש מה שנדבו לבו". וכמסופר בפרשתנו[39] אודות חילוקי ההבאות מ־„אשר נמצא אתו", תנופת זהב, תכלת וארגמן גו' או „תרומת כסף ונחושת" וכו'.

ולכאורה זה מעורר שאלה ותמי': ה־משכן הרי הוא ענין כללי ועיקרי ביותר אצל בנ"י, ובפרט ע"פ פרש"י[40] שהמשכן הוא „עדות לישראל שוויתר להם הקב"ה על מעשה העגל". וא"כ איך יתכן שב־ענין כללי ועיקרי כזה יודגש ולתמיד חילוק בין עשירים שנטלו חלק חשוב בנדבת המשכן ועניים[41] שלא הי' ביכל־תם ליטול חלק חשוב בנדבת המשכן?

[ורק בנוגע להאדנים (יסוד המשכן) וקרבנות ציבור היו כולם שווה (בנתינת מחצית השקל), כנ"ל].

ונמצא, שהסדר דעשיית המשכן על ידי נדבת בנ"י הי' באופן שנתן מקום לטעות שיש חילוק בין בנ"י בשייכותם למשכן ה' (לפי דרגת נדבת לבם).

אמנם מכיון שכל בני ישראל השתת־פו בנדבת המשכן, וכאו"א כפי נדבת הלב, הרי יד כולם שווה בו (והחילוקים שביניהם הם רק מצד כמות הנתינה) — ע"ד פרש"י[42] „אחד המרבה ואחד המ־מעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים". אבל מכל מקום, מכיון שבפועל ישנם חילוקים, ה"ז גורם לחלישות בזה שכל בני ישראל שייכים בשווה ל(עשיית) ה־משכן.

ולכן, כדי לתקן זה, הי' צורך „לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל", כלומר, לתת „קיום" ותוקף שידעו בני ישראל שהכל שווים בעשיית המשכן (ל־בטל החלישות שנגרמה בזה כתוצאה מ־נדבת המשכן שבה הודגש החילוק שבין עשירים ועניים).

וזה נעשה ע"י הדגשת משה בדבריו לבני ישראל שמלאכת המשכן ניתנה ביד בצלאל ואהליאב, דלמרות ריחוקם ב־ענין היחוס — בצלאל הי' „מגדולי השב־טים" וממשפחתו של משה רבינו (שהרי זקנו חור — „בנה של מרים הי'") ואהליאב „מן הירודין שבשבטים מבני השפחות" — מ"מ השוום המקום למלאכת המשכן — „לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל", שע"ז „נתקיים" אצל בנ"י ה„יסוד", שבעשיית המשכן משתווים כל ישראל.

ועפ"ז מובן ג"כ הטעם שלא די' השוואת בנ"י בענין נתינת מחצית השקל „לקיים מה שנאמר ולא נכר גו'"[43] — כי

---

38) מג"א ט, כז.

39) לה, כב ואילך.

40) ר"פ פקודי. ועד"ז שמיני ט, כג. וכן מובן לכאורה מפרש"י לעיל תשא ל, טז. וראה רש"י תשא לא, יח. לג, יא.

41) אף שלא היו עניים ממש בבנ"י אז (ראה בא יב, להי־ו. רש"י בשלח טו, כב: בא יג, יג) — הרי מובן שהיו חילוקים בהעשירות ובכמות נדבות ה־משכן.

42) ויקרא א, יז (ואדרבה, יש מעלה בקרבן עני — רש"י שם ד"ה בכנפיו. רש"י שם ב, א. ועוד).

43) נוסף ע"ז שעצם הענין דנתינת מחה"ש בין עשיר בין עני לקרבנות ציבור ותרומת האדנים אין

כאן הי' צורך לבטל החלישות בענין זה שעל ידי (החילוקים ב)נדבת המשכן, ולזה היו צריכים להדגיש ההשתוות ב־מלאכת המשכן (שנעשית בנדבות בני ישראל).

ו. הביאור בזה בפנימיות הענינים:

הטעם לזה שהיו שני אופני נתינות לתרומת המשכן — התרומות ש„הושו בהם עניים ועשירים", ונדבת המשכן ש„לא היתה יד כולם שוה בה אלא איש איש מה שנדבו לבו" — כי זהו בהתאם לשני סוגי עבודות שבישראל[44]:

יש ענינים שבהם משתווים כל ישר־אל, ויש מה שכ"א מחולק מחבירו, ו־בכללות: מעשה המצות — ד„תורה אחת ומשפט אחד לכולנו בקיום כל התורה ומצות בבחי' מעשה"[45], וכוונת המצות, אהבת ה' ויראתו כו', ד„כל חד וחד לפום שיעורא דילי'"[46], „שהם לפי הדעת את ה' שבמוח ולב"[45].

אמנם תכלית הכוונה היא, להמשיך ענין האחדות גם ב„נדבת הלב" של בנ"י[47], שיהי' נרגש, דלמרות החילוקים שישנם בזה בין אחד לחבירו, מ"מ כולם שווים לפניו ית'. וזה מרומז בזה שעשיית המשכן (עם הדברים שבאו בנדבת בני ישראל, „איש איש מה שנדבו לבו") — היתה באופן ד„לא נכר שוע לפני דל".

וזהו הטעם שענין זה מודגש דוקא ב־אמירת משה לבני ישראל, ולא בציווי השם למשה — כי כל ענין זה הוא להמ־שיך ענין האחדות בדרגא זו שבה רואים החילוקים שבבני ישראל, ואין מקום להדגיש זה בציווי השם למשה. ועוד, בציווי השם למשה — עדיין הוא למעלה מחילוקים שבבני ישראל:

כשמשה מוסר ציווי השם לבני ישר־אל, ה"ז „מגיע" להדרגא שבה קיימים החילוקים בין איש לחבירו, ומשה ממ־שיך בהם ענין האחדות[48], „לא נכר שוע לפני דל".

(משיחות ש"פ ויק"פ וש"פ צו תשכ"ט
ש"פ ויקהל תשמ"ו)

בה „לקיים מש"נ ולא נכר שוע לפני דל" — כי זהו מלכתחילה ענין שלא שייכים בו חילוקים.

[וע"ד שלא שייך לומר, שזה שכל ישראל, בין עשיר ובין עני, מקיימים מצות ה' באופן אחד (כמו: מעשר בהמה — א' מעשר (ולא מתשע), ד' פרשיות של תפילין ולא חמש), אף שמצד עשרו יכול להוסיף ע"ז, יש בו משום „ולא נכר שוע לפני דל", כי מצד תוכן מצות אלו מלכתחילה אין מקום לחילוקים].

משא"כ במלאכת המשכן שהו"ע התלוי בחכמה וצ"ל בו חילוקים (והרי יש חילוק בין בצלאל לאהליאב וחכמי לב. וראה הערה 37) — הרי רק כדי „לקיים מש"נ ולא נכר שוע לפני דל" השוום המקום זל"ז.

44) בהבא לקמן — ראה לקו"ש חי"א ע' 110 ואילך. וש"נ.

45) ל' התניא ר"פ מד.

46) ל' הקדמת התניא (מזהר). ועד"ז שם רפמ"ד.

47) ראה גם לקו"ש שם ע' 113.

48) ראה לקו"ש שם ע' 115. לעיל ע' 70 ואילך. ועוד.